Gørding i 1950'erne og begyndelsen af 1960'erne - erindringer fra en vej

Af Sven B. Anthonisen

Gørding var en lang lige vej. Fra syd mod nord. Undervejs var få muligheder for at komme ind eller ud ved de få vejkryds og sidegader. Jeg kom selv fra Østergade. Et af de yderste huse. De små villaer lå tæt på nordsiden af vejen. På sydsiden var flere huller i husrækken, som dog i årenes løb blev fyldt ud. Lige over for vores hus byggede murermester Holm et hus. Det var heldigvis længe undervejs, så vi havde byggegrunden en tid som god legeplads. Det var sammen med Jørn, Johannes og Evald. Vi mødte Johannes og de andre kort efter, vi var flyttet ind. De havde stået og kigget på os indvandrere fra storbyen, da Johannes faldt gennem hækken. På den måde blev vi legekammerater.



Det yderste af Østergade i 1960.

Skolevejen måtte vi gå. Kun de, der boede uden for bygrænsen, måtte cykle, så vi gik turen frem og tilbage. Det tog ca. 15 min, så vi kunne nå at komme hjem for at spise middag i skolens middagspause mellem tolv og et. Om morgenen kunne vi være heldige, at mælkevognen kom forbi. Kusken, en ældre mand i en stor sort frakke og uden mange ord, gav os lov til at springe op bagpå til mælkejungerne. De to store mørke heste trak roligt videre. Om vinteren var det rart at sidde op ad en af de varme mælkejunger fra morgenmalkningen. Ved mejeriet sprang vi af og gik det sidste korte stykke til skolen.

De fleste dage gik vi med skoletasken i hånden hen ad Østergade. Min storebror og jeg fulgtes næsten altid. På den anden side af vejen overfor vores hus, lå Kirstens forældres lille hus. De havde en stor so i skuret bagest i haven. Den fik tit smågrise. Bag skuret lå lidt mark før mosen. Længere oppe ad vejen passerede vi det store hus, hvor Karen og hendes store familie boede. Vi fulgtes aldrig, selvom vi gik i samme klasse. Hun var jo pige.

Lige efter lå et lille hus med en lille tilbygning. Her boede en orne, som blev kørt rundt til sognets søer for at bedække dem. Manden

kørte i en lille varevogn med lad, hvor ornen stod i et træbur. Han reklamerede i Gørding Posten med "ingen roser uden torne, ingen grise uden orne". Jeg syntes, det var noget mærkeligt noget.

Cirkus og tivoli i byen

På sydsiden af vejen lå der endnu et par marker, hvor der undertiden var køer eller heste og undertiden cirkus eller tivoli. Det var ikke tit, vi oplevede denne fremmedartede og farverige verden. Vi var en gang imellem så heldige at få lov til at hjælpe til. Det resulterede en gang i, at jeg som tak fik lov til at få en tur i den gamle karrusel, hvor man sad på et træsæde, der hang i klirrende rustne jernkæder, og man blev så under knirken og knagen slynget rundt. Det skulle have været en stor og spændende oplevelse, men jeg oplevede det som rædselsfuldt og var bange for at brække mig på



Tivoli i Gørding 1960.

rundturen. Jeg forsøgte at fokusere, men det viste sig særdeles svært, når man drejer rundt! Jeg var glad, da det var overstået.
Cirkus var sjovere. Der kunne man sidde i god afstand og se hele skuespillet. De få gange jeg oplevede det, var det fascinerende. Sådan noget var der ikke meget af i Gørding dengang før fjernsynets tid. Jeg husker manden, der kunne huske næsten uendelige tal og oven i købet lægge dem sammen. Og der var alle dyrene, nogle farlige og nogle bare flotte. Og så en gammel hest, der kunne regne – og var rigtig god til det. Der var også en tryllekunstner, der tilbød en af Østergades kvinder på første række at blive savet over. Hendes mand blev spurgt, hvilken del, han ville have med hjem. Han svarede. "Do ka' behål de hel!". Det morede min far sig meget over.
Ved siden af marken boede doktor Andersen i et hus, der dukkede sig og gemte sig bag mure og grøn bevoksning. Doktoren så man sjældent. Der var der noget mystisk grænsende til det farlige ved huset. Ikke fordi Andersen ikke var venlig, det var han. Nok mere fordi han var utilnærmelig og lukkede sig inde i en anden verden, som vi ikke kendte. Mange i byen kunne bidrage til myterne om ham, men bedst var han nok selv. Han havde en fantastisk bil, som alle drenge og mænd i byen beundrede. Stor og imponerende kørte den gennem byen og skilte sig på alle måder ud, og når kalechen var slået ned, var det næsten som en karet. Da han på et tidspunkt mistede sit kørekort efter beruset kørsel, kørte den lokale taxachauffør ham ud på sygebesøg i hans egen bil. Historien bag den imponerende bil i den lille by havde han selv fortalt. Han havde under krigen hjulpet modstandsbevægelsen og de britiske tropper, og som tak for hans indsats forærede briterne ham bilen. Nogle højtstående nazister i Tyskland – måske var det Goebbels – havde kørt i den, men nu sendte briterne den til doktoren i Gørding som

tak. Og de kastede den ned med faldskærm. - I byen sagde man om ham, at han var fuld af løgn, men han hørte det nok ikke selv.

De gamles Hjem

Ved siden af lå alderdomshjemmet, De Gamles Hjem, som var en imponerende bygning, som jeg altid passerede på afstand. Sjældent så jeg de gamle. Når det var varmt, men ikke for varmt og solen skinnede, sad et par af de gamle på en hvid bænk foran den store gule bygning. Oftest sad de bare. Sad og så. Flest mænd og mange af dem med stokken foran sig, så de selv i siddende stilling havde noget at støtte sig til. Jeg vidste, at de gamle her var tæt på døden, måske mere døde end levende. Det var jo derfor, de var dér. Måske derfor jeg lagde afstand til bygningen. Min mors faster boede på hjemmet, men jeg var aldrig på besøg. Faster Kirstine var meget gammel og genkendte stort set ingen og måske ikke engang sig selv. Hun havde en pæn stor plattesamling og et billede af den lokale maler Marius Skov. Det fik hun vist "hjælp" til at testamentere til hjemmet. Senere arvede min mor et flot guldsmykke.
På den anden side af vejen overfor De Gamles Hjem lå den gamle doktor Jensens store gamle have. Det var næsten som at gå igennem en skov, når jeg passerede den. Det var noget helt andet end alderdomshjemmet. Der var ikke meget at se i haven, kun træer og grene – så det måtte nærmest være en skov. Og den gamle doktor Jensen var noget stort og særligt. Når de gule mirabeller var modne, tog vi håndfulde med os. Nogle gange også inden de blev modne, men ind i haven kom jeg ikke.

Det store vejkryds

Jeg kom så til det store vejkryds. Først var der Esso-tanken. Mekanikeren hed Nielsen, og vi fik undertiden lavet bil her. Senere da min far udskiftede vores gamle Ford 1928, som vores bedstefar havde kørt i, med en blå Ford V8 fra 1939, blev værkstedet tit brugt. Der var mange lyde i sådan en bil, og min far hadede mislyde. Han fik undertiden regninger, hvor der stod "rettet for raslen". Nogle gange var raslen væk, andre gange fortsatte den. Engang kom denne raslen fra en papkasse med tomme flasker, der stod i bagagerummet. Den havde Nielsen ikke opdaget.
Korsvejens Kolonial lå på det andet hjørne. En fin lille hvid bygning med en af byens mange små butikker. Jeg kom ikke meget her, for vi handlede hos købmand Vind. På det tredje hjørne lå den lille isbutik, men der var selvfølgelig kun åbent om sommeren. Det lille



Søndergade marts 1960.

røde træhus lå foran huset ud mod vejen, og når man trykkede på den lille knap ringede en klokke et sted. Man gjorde det med stor forsigtighed. Man ville jo nødig forstyrre, hvis hun nu var i gang med noget. Efter lidt venten kom hun, og hun skældte ikke ud, fordi hun var blevet forstyrret. Som regel købte vi sodavandsis, hvor vi kunne suge saften ud. Fornøjelsen var større end smagen.
På det sidste hjørne, det fjerde, lå Melballes gartneri. På selve hjørnet var et drivhus, og bagved og ud ad vejen mod Bramminge lå gartneriet, der mest mindede om en velplejet have. Den gamle Melballe gik her og hjalp sin søn den unge Melballe. Midt i haven lå en lille sø. Jeg kom der aldrig, men fra vejen så det ud som en oase. Sjældne gange så vi en svane. Det virkede eventyrligt.
Lige overfor på den anden side af vejen havde Niels sit værksted. Han kørte motorcykel og havde vundet flere præmier. Hvordan stod lidt uklart, men han måtte være noget særligt i hvert fald meget modig og stærk. På værkstedet lavede de også cykler, men vores cykler blev lavet hos Heine.

Mælkemanden Nikolaus

Byen tyndede her ud for til sidst at ende i den flade mark. Vejen fortsatte dog videre ud i verden til både Tange, Jernvedlund og Ribe. Enkelte kendte jeg dog på denne del af Søndergade. I en gammel gård fra før jernbanens tid boede mælkemanden Nikolaus – måske byens mest kendte mand. Med sin lille vogn og den lille tålmodige hest kom han overalt i byen og mødte alle. Når hans klokke lød kom folk frem med tomme flasker og måske en lille kande til fløden, der blev tappet fra en lille junge. Når handlen her var færdig gik hesten lidt frem. Der blev sjældent vekslet ord mellem mand og hest.



Mælkemanden Nikolaus 1964.

Næsten sydligst i Søndergade boede Ernø og hans familie i et lille hus med en stor have, hvor han dyrkede frugt og grøntsager. I sæsonen kom han med alle slags bær til syltning og frugtgrød. Han var især velkommen, når jordbærsæsonen begyndte. De søde dybendal med sukker, mælk og fløde var den dejligste sommerspise. – På den anden side af vejen boede en mand, som jeg husker uden nogensinde at have talt med ham. Måske husker jeg ham pga. hans ranke holdning, måske pga. hans sorte postuniform med kasket eller måske husker jeg ham pga. måden han besteg sin cykel på, og måden han kunne bevare sin ranke holdning på cyklen. Han sad som på en hest. Han var en stout mand.

Tilbage til korsvejen

Ved Esso-tanken drejede jeg op ad Søndergade. Her lå i det første hus en damefrisør og så den gamle doktor Jensens store fornemme

bygning dækket med vedbend. Ved siden af boede den unge doktor Jensen, som flyttede over i den gamle doktors hus, da den gamle doktor døde.
På den modsatte side af vejen boede efter Melballes gartneri skræddermester Steffensen. Han var en gammel mand, men altid pæn med sort vest og jakke. Han var lidt slidt og gik ofte langsomt fra sit hus op ad Søndergade. Nogle gange gik han kun til huset ved siden af og ind i Slyngelstuen på Afholdshotellet. Der blev vist nok spillet kort, for øl måtte de jo ikke drikke. Der var ikke det store rykind på hotellet, og hotelejer Madsen opholdt sig enten på sin trappesten eller i slyngelstuen. Kom man gående på Søndergade og Madsen stod på sin sten, så man kun kunne hans runde mave, der stak ud fra hotellets dør.
Bag hotellet i gården lå bagerst en lille smedje – en rigtig gammeldags smedje med lydene og lugtene. Her kom stadig heste og blev skoet, og der var ild i essen og lyd af hammeren mod ambolten. Et forunderligt sted, som snart forsvandt, da hestene forsvandt fra gårdene, og smeden ikke kunne reparere traktorer.
Og lige ved siden af smedjen lå Afholdshotellets store sal, som vi kom tæt på, da vi flyttede fra Østergade til apoteket i Søndergade. Vi blev naboer og levede i mange år med en blanding af fascination og forargelse over det liv, der udfoldede sig i og omkring salen. Der var ande- og gåsespil med skuespiller Joensen som oplæser af tallene ("røst æ pu´s"), der var teaterforestillinger, der var julearrangementer, og der var baller. Især ballerne var til stor irritation for min far både pga. musikken og ølflaskerne i haven, men måske også fordi der forgik mere i vores have, end han brød sig om. En gang var den hvide havebænk gået i stykker, og kun fantasien kunne forklare hvordan.



Ringridning 1960.

Byens bedste barber Bossen

Ved siden af og på hjørnet af Møllegade lå den gamle mølle. Det var en stor rød bygning, der engang havde haft en vindmølle på taget. Nu lavede møllen ikke selv strøm, men der var stadig stor aktivitet. Mange hestevogne kom forbi og lagde til ved møllen, afleverede tunge sække med korn, og fik foderstoffer med. Min far havde i mange år stridigheder med vores møllenabo. Min far mente, at møllen både støjede og svinede, og at de i hvert fald skulle lukke de vinduer, der vendte mod os. Efterhånden blev trafikken til møllen mindre og mindre, hvad min far ikke beklagede.
Rundt om hjørnet i Møllegade lå en lille frisørforretning. Det var "byens bedste barber Bossen", som han selv omtalte sig i reklamer i Gørding Posten. Det var byens to andre barberer næppe enige med ham i. Her blev jeg klippet. Og det at sidde at vente på "sin tur"



Folkefest 1960.

kunne være en spændende oplevelse. Bossen kunne sit håndværk både med saksen og kniven. Og helt overlegen var hans måde at skærpe kniven på. Frem og tilbage på læderet og den raske vending. Hvor let kunne han ikke skære et øre af eller halsen over, men alle overlevede. Der var tid til at se på de farvestrålende reklamer for Bryelcreme og Williams sprit. Der var også mindre reklamer for Richard og 777. Det var i starten noget uklart, hvad det var, men det var i hvert fald tydeligt, at det ikke var noget man snakkede højt om. Det blev kun købt, hvis man hviskede.

Melpletter på flaget

Tilbage i Søndergade på østsiden før jernbanen lå først bager Risom. En dejlig lille bagerbutik, hvor butiksvinduet altid blev betragtet med intens interesse og længsel. Når bager Risom var færdig med dagens bagning i bageriet, der lå bag huset, stod han ofte i den lille smøge ude ved fortovet og så og snakkede. En dag stod han der ikke mere. Han var pludselig død. Når en døde i byen satte mange af de handlende i byen en flagstang ud i et hul i fortovet – og flaget var selvfølgelig på halv. Risoms flag var altid fyldt med melpletter, også da han døde. Den dag passede det meget godt. Læge Jensen flagede kun på halv, når det var hans egne patienter, der døde. På apoteket havde vi ikke noget flag at sætte ud. Det syntes min far var mest praktisk. Når der var fest i byen fx folkefest kom alle flagene op og nu på hel.

Jernbaneoverskæringen

Lige efter Risom på hjørnet af Søndergade og gaden langs jernbanen lå trikotagebutikken Vestergaard. Min mor var barndomsven-

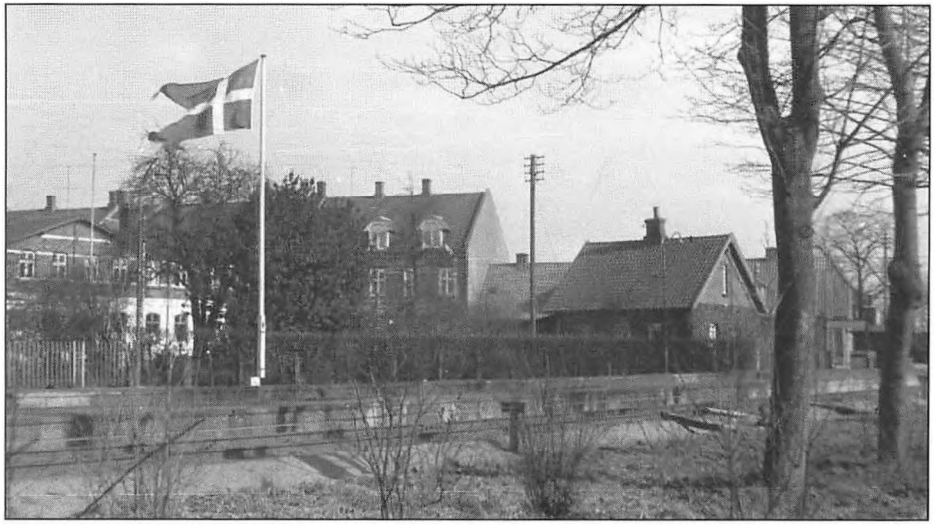

Jernbanen marts 1960.

inde med fru Vestergaard, men vi handlede ikke meget i butikken, selvom der var et stort udvalg af små og store ting. Butikken blev efter nogle år overtaget af Nissen, som fortsatte i samme stil, der ikke var præget af eller belastet af de seneste moderetninger.
Nu kom vi til grænsen: jernbaneoverskæringen. Ledvogteren boede i et lille hus helt op af banen og et lille skur, hvor han holdt vagt. Det skete dog, at toget nogle gange for igennem, uden han havde fået bommene ned. Han kom så ud af sit skur og kiggede efter toget med en bemærkning som "den røg sku lige igennem". Mærkeligt nok skete der ingen ulykker. Heldigvis kom bommene da sædvanligvis ned i rette tid, og nåede vi ikke at smutte over, måtte vi stå og vente. Det var ikke det værste, der kunne ske. Var det et stort godstog kunne vi være heldige, at vognene blev trukket af et af de store gamle damplokomotiver. De var så storslåede og mægtige, at ikke noget kunne overgå det. Stærke, sorte, prustende. Betagende og værd at vente på. Og vognene, der var på slæb, blev omhyggeligt talt. Hvis vi kom til at stå længe og vente, kunne vi altid bruge det som begrundelse for at komme for sent til skolen. Det kunne lærerne ikke sige noget til.



En skærslipper ved købmand Vind 1960.

På den anden side af jernbanen

På den anden side af jernbanen var der nyt land. Det var ikke vores land, vi nu bevægede os ind i. Her var "byen", hvor de fleste butikker lå, og hvis der var et centrum i byen, var det lige her i starten af Nørregade. Husene virkede også større og byagtige. Flere i to etager. På østsiden startede butiksrækken med købmand Vind, hvor vi handlede. En gammeldags butik med kommisen eller Vind selv bag disken. Vores køb blev noteret i den lille sorte bog og betalt af min mor med faste mellemrum. Jeg fik ofte forskellige udstillingsting af Vind. Dem brugte jeg til at opbygge min egen lille købmandsbutik på vores eget loft. Det mest fascinerende var at komme ud på købmandsbutikkens lager bl.a. når jeg skulle hente petroleum. Man havde sin egen dunk med og pumpede petroleum i dunken ved at trække et håndtag frem og tilbage. Sådan en pumpe var fantastisk. Jeg drømte om at kunne få en magen til.



Nørregade 1960.

I husrækken efter købmand Vind lå Henriksens manufakturforretning med de altid velklædte ejere – far og søn, den gamle og den unge Henriksen. Brugsforeningen var en stor gammeldags butik med foderstoffer i baggården. Isenkræmmer Skousen havde en butik, hvor der var et udvalg af næsten alt, og han havde styr på selv de mindste ting, for udenpå de utallige små skuffer var tingene sat til skue. Bagerst i butikken var småtingsafdelingen med bl.a. mange små legeting. Måske var han ikke klar over, at mange af byens drenge her forsynede sig med de mærkeligste småting.

En tur i biografen

Og så kom biografen, hvor biografdirektøren hed Olsen. Jeg legede undertiden med hans søn, men det gav dog ingen billetter. Vi tiggede penge til billetter hos vores forældre mest vores mor. Her var der normalt størst held. Ofte var det søndag eftermiddage, at indianerne tabte til cowboy'erne og kavaleriet, der under fanfare kom i sidste øjeblik, så de gode kunne vinde og de onde dø. De danske film sluttede med slut, mens de amerikanske til sidst sagde, at de var "te ende". De franske film sluttede med at fortælle, at filmen var "fin". Men inden filmen startede, var der en række lokale reklamer, der skulle overstås. Når lyset var slukket, efter at Olsen et par gange havde været nede foran lærredet for at bede om ro, delte vi os to og to og aftalte, hvem der skulle have først. På den måde fordelte vi reklamerne. Man var nærmest til grin, hvis man var så uheldig at få reklamen med dameundertøj fra Vestergaard, men meget glad og stolt, hvis man fik bilen fra bilhandler Poulsen, selv om han vist havde handlet med tyskerne under krigen.
En tur i biografen var altid en god oplevelse med en dejlig blanding af spænding og hygge. Lidt slik hjalp selvfølgelig også på oplevelsen. Og adskillige pauser, hvor der blev skiftet spole eller fordi filmen knækkede eller brændte, kunne ikke ødelægge den gode oplevelse. Vi nød denne anden og anderledes verden og sugede alt til os med åbne øjne og ører.
Ved siden af biografen lå en lille slagterbutik, der havde et lille slagteri i gården bag huset. Nogle gange hørte vi hestevrinsken fra gården, og det var ikke fra indianernes heste. Dengang slagtede en slagter, og i butikken var de altid lidt blodige, og det gjaldt både hos slagter Andersen her og hos slagter Engholm lidt længere oppe ad Nørregade.
Videre op ad Nørregade på østsiden lå en række små butikker: telefoncentralen, bager Funder Sørensens lille bagerbutik, skomager Vind og boghandler Sørensen, Antonsens møbelforretning og Botildes lille modebutik, hvor min mormor tidligere havde haft hattebutik (hun var modist, altså en der laver hatte). Botildes mode var ikke den nyeste, men der var sikkert stadig brug for den. I et lille hus boede en familie, der havde en dreng, der var syg. Han var bløder. Han gik ikke meget i skole, og jeg så ham kun sjældent. Det var især, når solen skinnede. Så var han ude, men der blev altid holdt godt øje med ham. Det var sikkert, fordi han ikke måtte falde og slå hul på knæet eller hånden, for så ville alt blodet løbe ud af ham. Han så også noget bleg ud.

Byens stolthed – det store mejeri

Fra Botildes butik var der ikke langt op til byens stolthed, det store mejeri. Fra Gørdings store opland kom der fra alle sider om morgenen vogne både hestevogne og lastbiler med mælkejunger. Efterhånden blev det dog færre og færre hestevogne. Der var stor aktivitet, når jeg passerede mejeriet om morgenen på vej til skolen, og det

var med stor beundring og forundring, jeg så de store blanke maskiner og lyden af mælkejungerne mod betongulvet. Gennem en stor glasdør kunne man se ind til den store maskine, der vist nok lavede damp og varme. Voldsomt så det ud, men mælk i gennemsigtige flasker kom der ud af det.
Ude foran mejeriet stod et stort anlæg til kartoffelkogning. Landmændene kom med deres hestevogne fyldt med kartofler, der blev læsset i den store kartoffelkoger. Og ikke længe efter kom kartoflerne tilbage på ladet dampende hvide og varme. Der var ingen tvivl om, at mange grise sådan en dag blev glade. Når kusken ikke så til vores side huggede vi undertiden en varm kartoffel – og det var ikke fordi den smagte særlig godt, men den var varm.
Lidt længere oppe ad Nørregade lå elektricitetsværket, der lavede strøm. Gennem vinduerne kunne man se de forunderlige maskiner, der kunne sende lys gennem ledninger til os. Helt nemt var det ikke at forstå.

Vestsiden af Nørregade

Kort efter var jeg ved skolen, men jeg vender lige tilbage til den anden side – vestsiden – af Nørregade. Efter jernbanen og ledvogterhuset lå det, der kom nærmest til et torv i Gørding. Det var også her det første juletræ blev sat op. Hen ad Jernbanegade lå selvfølgelig stationen, men også kroen, maskinhandler Holst og tømmerhandlen. Ved siden af Kroen på Nørregade lå Nidde: Det var ikke butikkens navn, men vi kaldte aldrig byens kiosk andet. Her kom jeg for at købe slik eller det ugentlige nummer af Wild West. Nogle gange købte jeg også Hopalong Cassidy eller Anders And, men det var sjældent, at lommepengene rakte så langt.
Fra Nidde og op ad Nørregade lå en række små butikker bl.a. Dinesens frisørsalon, hvor der både blev klippet og barberet, Melballes lille blomsterbutik, Poulsens autoværksted, Tatol. slagter Engholm (som jeg bl.a. husker for, at han en gang, hvor jeg var inde at handle, ikke lige vidste, hvad han skulle gøre ved den gennemtyggede cigarstump han havde i munde; han lagde den på kanten af leverpostejen), guldsmedebutikken, Hermansens frisørsalon, hvor hr. og fru Hermansen var i gang, sadelmager Paulsen i et lille hus lidt fra vejen og på hjørnet af Vestergade Heines cykelforretning, som også handlede med radioer og fjernsyn. Ja, de reparerede dem også. Heine havde et af byens første fjernsyn, og det havde han sat i vinduet, så interesserede om aftenen kunne se, hvad det nu var for noget. Var der særlige begivenheder kunne der stå mange tilskuere



Folkefest 1960.

på fortovet. Det var forunderligt. Vi var så heldige, at også vores far syntes, det var spændende, så vi fik et af de første fjernsyn i byen. Det skyldtes måske også, at han ikke kunne drømme om at stå på fortovet foran Heines butik og se fjernsyn.

Det moderne kom til Gørding

På det modsatte hjørne havde købmand Rasmussen en af byens mange små købmandsforretninger. Han var stærkt medvirkende til, at det moderne kom til Gørding. Han var den første, der lavede sin forretning om til selvbetjening. Alle varer stod på hylder, og man tog selv varerne, afleverede dem til Rasmussen, der talte op og regnede ud. Ku' det gå – og så i Gørding? Men købmand Rasmussens selvbetjening var bare en af mange ting, der ændrede sig voldsomt i disse år. Hestevognene forsvandt, og der kom traktorer, og der kom biler. Vi fik køleskabe og vaskemaskiner. Vi fik fjernsyn, og vi så det. Vi – eller rettere nogle af os – hørte Jerry Lee Lewis, Little Richard og Tommy Steel og senere Beatles og Elvis. Vi var nu mest til Beatles. Nu kunne man ikke længere bare vide... for alt forandrede sig så hurtigt. De ældre syntes om meget af det, men meget virkede uforståeligt og unaturligt. Så rask skulle det heller ikke gå! Længere op ad Nørregade lå et lille bageri ("Hjemmebageriet"), hvor jeg nogle gange kom med min kammerat Johannes. Han hjalp lidt til især med brændet til ovnen. Jeg husker engang, en vinter, hvor der lå sne, at vi var ude at sælge kager, der ikke var blevet solgt i butikken. Vi var ude på nogle gårde lidt uden for Gørding, og vi fik faktisk solgt enkelte af de gamle og tørre kager. Folkene på gårdene har sikkert – og med god grund – haft ondt af de to små drenge, der kæmpede sig gennem sneen for at sælge kager. Folk var flinke. Nå ja, de der ikke købte var selvfølgelig ikke flinke.

Ved siden af bageren boede en skør ældre mand. Eller tosset som vi også sagde. Han stod ofte på sin trappe foran døren, når vi gik til og fra skolen. Han så lidt vild ud med håret rodet, stikkende øjne og sort om munden af skrå. Han talte og råbte til os. Vi forstod ingenting og blev bange og skyndte os forbi måske ovre på det modsatte fortov. Vi vidste ikke, om han var farlig.

Slikautomaten

Længere oppe lå Leo Grunnet Jensens Møbelforretning og på hjørnet af vejen hen til vandtårnet lå købmand Bauns lille butik. Den sidste slikbutik inden skolen, og den blev ofte besøgt af os skolebørn, også fordi man godt kunne købe for få ører. Man pegede ud og fik i en lille pose. Udenfor var der en lille automat, hvor der var forskelligt slik i de enkelte låger. Jeg tror, det kostede 10 øre. Hver dag kiggede jeg efter, hvad der var og lod fingeren undersøge det lille rum til returmønter. Det gjorde de fleste skolebørn, så der var aldrig fangst. – En gang var en af glaslågerne gået i stykker. I det ene hjørne manglede der et stykke glas, og det var lykkedes for flere skolebørn at fiske noget ud gennem hullet. Baun må have opdaget det, for på et tidspunkt kom der kun større ting i lågen – ting, der ikke kunne komme ud gennem hullet.

Før lærerboligerne lå missionshuset lidt trukket tilbage fra vejen. En kort periode kom jeg og min bror her til søndagsskole. Nogle af vores kammerater fik os med, og vores far accepterede uden overvældende begejstring. Vi følte hurtigt, at det meste i søndagsskolen var noget, der skulle overstås, selvom nogle af historierne kunne være spændende nok at høre. Det væsentligste var de hellige glansbilleder, vi fik, og som vi samlede på en periode. Det betød, at vi holdt i nogle måneder, indtil noget andet trak søndag formiddag.

Skoleinspektør Larsen-Pedersen

Før skolen lå flere lærerboliger og i en af dem boede skoleinspektør Larsen-Pedersen. Vi havde stor respekt for den store mand, men vi kunne også godt lide ham. Han boede i huset med sin husbestyrerinde, og jeg husker den sidste skoledag før sommerferien, hvor Larsen-Pedersens bil holdt på vejen uden for huset. Hans husbestyrerinde var i gang med at pakke bilen med alverdens madvarer, som om det var forsyninger til en længere ekspedition. Nu var det kun til Sjælborg, hvor Larsen-Pedersen havde et sommerhus. Det var tydeligt, at han også glædede sig til den lange lange sommerferie og måtte af sted, så snart skolen sluttede. Der var nu ikke mange af os børn, der kom på sommerferie. Sommerferie var at have fri for skole og selv bestemme over dagen. Og ferien føltes næsten uendelig lang. Når halvdelen var gået, var ferien stadig næsten uendelig. Det var først, når jeg kom til den sidste uge, at alvoren gik op for mig og tristheden meldte sig.



Gørding Skole med Larsen-Pedersen.

Gørding Skole

Skolen – eller i hvert fald den gamle del - var en flot bygning. Først forbi de to lærerboliger og så den lange smukt murede længe. Der var store og tætsiddende vinduer, så der kunne komme lys og luft ind i klasseværelset. Man havde dog malet den nederste række vinduer over, og nok ikke kun fordi man ikke måtte kigge ind, men nok nærmere fordi eleverne ikke skulle forstyrres for meget af livet og virkeligheden.

Skolen lå midt i Gørding med stationsbyen i den søndre ende og Gammel Gørding med kirken i den nørre ende. Vejen til skolen var op ad Søndergade og Nørregade, men når vi kom til skolen gik det ned ad mod Gammel Gørding, som vi kaldte den gamle del af byen med åen og kirken.

Efter skolen lå et åbent stykke, hvor der kun var lidt bebyggelse på vestsiden af vejen. Her havde Byssen et lille gartneri. Når vi passerede Byssens hus var det, som om vi blev lidt mere stille, for vi vidste, at inde i Byssens hus lå deres søn Svend lam i sin seng. Han havde sprunget på hovedet i åen og havde ramt bunden og var blevet lam. Tidligere havde det været almindeligt, at de unge badede i åen, og min mor havde bestemt ikke holdt sig tilbage, da hun var ung. Hun elskede det, men vi fik aldrig lov, og der var nok heller ikke mange der på det tidspunkt badede i åen. Svends ulykke havde gjort sit, men væsentligere var nok forureningen.

Gammel Gørding hed vel egentlig Nørre Gørding. Navnet passede nok meget godt til vores oplevelse af den del af byen. Husene var gamle med gamle haver og træer. Et par små købmandsbutikker,

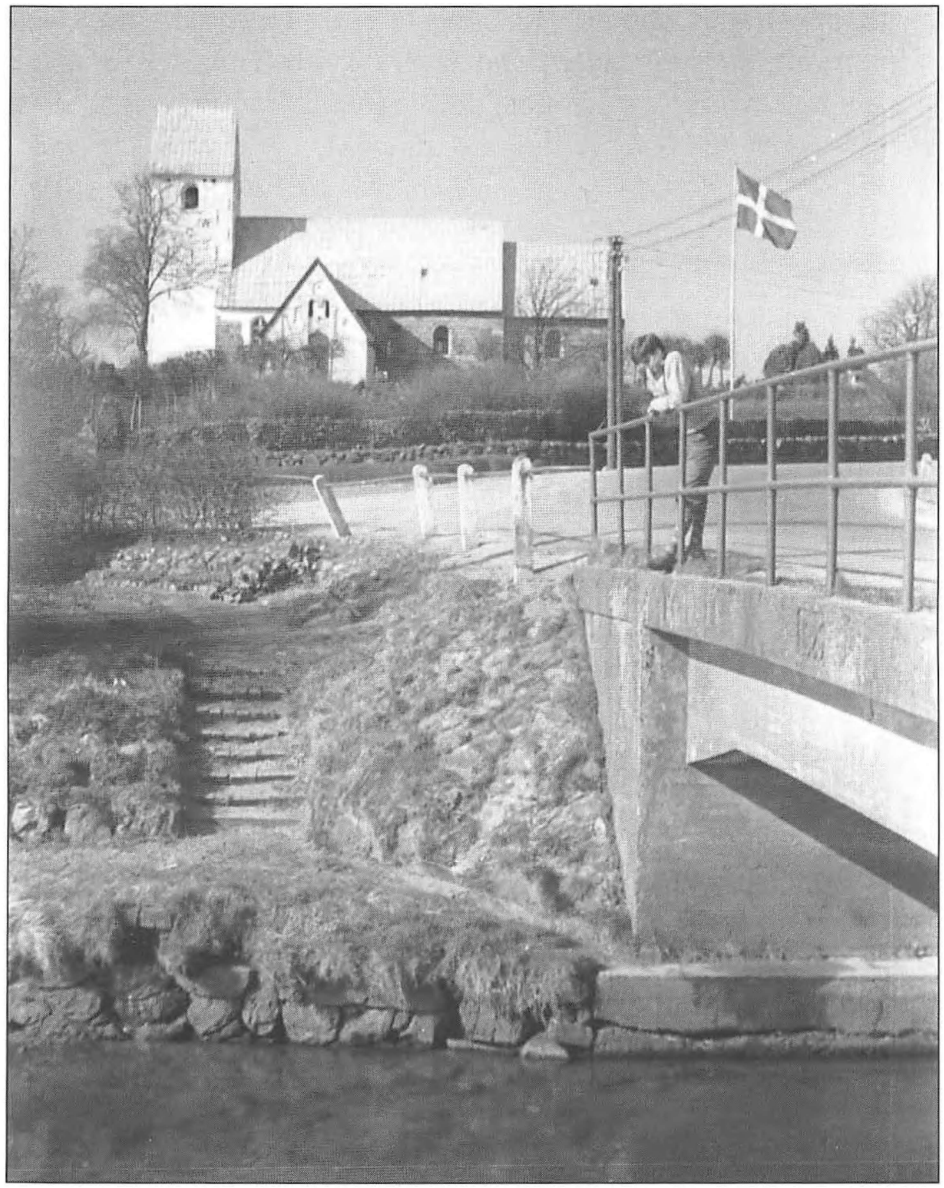

Gørding Kirke 1960.

det gamle forsamlingshus og den gamle smedje lige før åen. Alt virkede gammelt, som om det var gået i stå for mange år siden. Vi kom der kun sjældent og som regel kun for at komme videre til åen, kirken, mølledammen og skoven på den anden side. En enkelt gang opsøgte vi Post ? som opkøbte bl.a. metal. Vi syntes, han ville give for lidt. Måske spillede det også ind, at vi havde en fornemmelse af, at den måde, vi havde tilegnet os metallerne på, ikke var hel god. Så der blev ikke noget ud af den handel.

Hvor byen sluttede

Yderst, hvor byen sluttede, lå den gamle smedje, og herfra var der den smukkeste udsigt til ådalen, hvor åen slyngede sig. Vi kaldte åen Gørding Å, men den hed egentlig Holsted Å. Vi syntes dog, at det var vores å. Når man havde passeret broen over åen, så man op på kirken øverst på bakken. Vejen slyngede sig op ad bakken forbi



Gammel Gørding1960.



Gørding ved kirken 1960.

kirken på den ene side og præstegården på den anden side. Øverst oppe på bakken lige ved siden af kirken og kirkegården lå den gamle Bykro. Den havde tabt kampen mod kirken og blev snart revet ned, mens kirken blev restaureret.

I præstegården gik jeg til præst, hvad der var umådelig kedeligt – og så alle de uforståelige salmer vi skulle lære. Jeg opfattede nok præsten som lidt gudeagtig og havde nok ikke helt styr på ansvarsfordelingen mellem ham og gud. I skolen var vi klar over, at lærere skældte ud og slog os, hvis vi ikke makkede ret. Magten var placeret, og den var hos læreren, og blev læreren og hans magt udfordret, slog han igen, og jo svagere læreren var, jo mere slog han (eller hun). Hos præsten var det anderledes. Han var jo ikke lærer, og da præsten en dag gav Rosa en lussing, fordi hun snød med salmeverset, faldt det gudelige hus noget sammen i min bevidsthed. Jeg holdt det for mig selv og holdt min mund - og forsøgte så godt jeg nu kunne at lære de fordømte salmevers.

Alle fotografier er taget af Bent og Sven B. Anthonisen

Om forfatteren:
Sven Bågøe Anthonisen, født 1944 i Esbjerg, opvokset i Gørding, lærereksamen 1970, cand. pæd. 1993, derefter seminarielektor indtil pensionering i 2007. Bor i København.